

Аманіт

Інститут психології імені Г.С.Костюка
АПН України

ISSN 2072-4772

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Том 11

Психологія особистості. Психологічна допомога особистості

Випуск 13

Київ - 2014

Інститут психології імені Г.С. Костюка
НАПН України

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:**

Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України

**Том 11
ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ.
ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
ОСОБИСТОСТІ**

Випуск 13

Київ – 2014

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України
з психології (Постанова Президії ВАК України № 1-05-5 від 1.07.2010)*

Головний редактор

Максименко С.Д., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор.

Редакційна колегія:

Чепелєва Н.В., (заступник головного редактора) дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Моляко В.О.*, дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Балл Г.О.*, член-кор. НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Борішевський М.Й.*, член-кор. НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Карамушка Л.М.*, член-кор. НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Смольсон М.Л.*, член-кор. НАПН України, доктор психол. наук, професор; *Болтівець С.І.*, доктор психол. наук, професор; *Кожун О.М.*, доктор психол. наук, професор; *Швалб Ю.М.*, доктор психол. наук, професор; *Піроженко Т.О.*, доктор психол. наук, ст. н. с.; *Кісарчук З.Г.*, кандидат психол. наук, ст. н. с.; *Патуча М.В.*, кандидат психол. наук, проф.; *Семенова Р.О.*, кандидат психол. наук, ст. н. с.; *Слободяник Н.В.*, кандидат психол. наук, ст. н. с.; *Чена М.-Л.А.*, канд. психол. наук, ст. н. с.

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – Київ, 2014. – Том 11. – Вип. 13. – 588 с.

У збірнику наукових праць представлені статті науковців України, в яких висвітлюються теоретико-методологічні та прикладні проблеми психології як інтегрованого напрямку досліджень, що вивчає проблеми розвитку і становлення психіки людини, зокрема, у навчальному процесі та зміни, які відбуваються в клінічних умовах. Окрему проблематику складають роботи, що розкривають психологічні аспекти фахової підготовки психологів.

Збірник адресований викладачам психології вищих навчальних закладів, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної психології, науковцям психології, іншим фахівцям, що займаються проблемами психології розвитку.

ББК 88я5

ISSN 2072-4772

© Інститут психології імені Г.С. Костюка
НАПН України, 2014

Максименко Сергій Дмитрович
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

ПСИХОЛОГІЯ ТЕОРІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИЛИ (НУЖДІ) ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовується авторська теорія енергетичної сили особистості. Доводиться, що дослідження психології соціальних стосунків, що ґрунтуються на теорії нужди, можуть відкрити дійсні причини явищ і видати реальні шляхи оздоровлення цих стосунків. Розмежовуються поняття нужди та фрейдівського libido. Нужда, як вихідна базальна енергетична інтенція з самого початку не є суто біологічною, а має єдину біосоціальну природу, оскільки являє собою своєрідно-унікальне нескінченне продовження нужди соціальних істот (батьків дитини), що опредметнилась у свій креативний продукт – нове життя.

***Ключові слова:** психологія, теорія, нужда, особистість, енергетична сила, стосунки, креативність, опредметнення, потреби, мотиви.*

В статті обґрунтовується авторська теорія енергетичної сили особистості. Доказується, що дослідження психології соціальних стосунків, які ґрунтуються на теорії нужди, можуть відкрити дійсні причини явищ і вказати реальні шляхи оздоровлення цих стосунків. Розмежовуються поняття нужди і фрейдівського libido. Нужда, як вихідна базальна енергетична інтенція з самого початку не являється суто біологічною, а має єдину біосоціальну природу, оскільки представляє собою своєрідно-унікальне нескінченне продовження нужди соціальних істот (родителів дитини), опредметнившись в свій креативний продукт – нову життя.

***Ключевые слова:** психология, теория, нужда, личность, энергетическая сила, отношения, креативность, опредмечивание, потребности, мотивы.*

The author's theory of personal energetical force is grounded in the article. It is proven that the research of social relations psychology is the base on need theory and can open actual reasons of the phenomena and point out the real sanation ways in these relations. The concepts of need and Freudian libido are separated. Need is an initial basic power intension which from the very beginning is not specifically biological, but has biosocial nature, and is indeed an originally-unique endless continuation of social creatures' need (parents of child) being objectivated in the creative product - new life.

***Keywords:** psychology, theory, need, personality, power force, relations, creativity, objectivation, necessities, reasons.*

Коли ми ставимо питання про те, де ж витoki психічного, відповідь є тільки на початку психічного – в нужді, що проростає згодом в потреби. В свою чергу, потреба детермінує соціальні впливи, які задовольняють її. Отже, і на

Діти працюють у малих групах. Необхідно згадати себе в той момент, коли ти чогось боявся або тривожився, і подумати, що допомогло справитися зі страхом. Результати роботи кожної групи фіксують у загальному списку на дошці й обговорюють.

Способів боротьби з тривогою та страхом завжди виходить більше п'яти. Наприклад: лягти поспати, усунути причину (довідатися про те, що лякає тощо); послухати музику, поділитися з другом або батьками, переглянути ситуацію за принципом «А чого конкретно боюся в ній?» тощо.

Вправа «Лист кривдників»

Мета: формування вміння говорити про свою образу, знаходити пояснення поведінки інших людей.

Спробуємо побачити когось зі своїх кривдників. Неважливо, хто це: мама, кращий друг чи випадкова бабуся, яка накричала на тебе в тролейбусі. Для цього ми напишемо своєму кривднику листа. У ньому, звичайно, спершу скажемо цій людині все, що про неї думаємо, а потім спробуємо виправдати й пробачити її. І не забудемо згадати про це у своєму листі. Якщо у когось з учасників виникають труднощі, йому необхідно допомогти «прокрутити» обрану ним ситуацію, подивитися на неї з різних боків. Лист образи не потрібно надсилати. Це спосіб виразити образу.

Таким чином, підлітки з функціональними обмеженнями страждають від усвідомлення своєї неспроможності в чомусь, що є нормою для інших; переживають через численні заборони і безперервні умовляння з боку дорослих. Такі діти стають уразливими, дратівливими, чутливими, різко обмежують контакти з навколишніми та ін.

Основними етапами програми психологічного супроводу підлітків з набутими функціональними порушеннями є діагностичний, настановний, корекційний та етап оцінки ефективності колекційного впливу.

Підлітки з набутими функціональними порушеннями окрім лікувальної та соціальної допомоги потребують також психологічної допомоги. Застосування у програмі психологічного супроводу занять з елементами тренінгу допомагають розвивати у підлітків з функціональними порушеннями активний пізнавальний інтерес, розширювати соціальні контакти цих дітей, розвивати самостійність, підвищити самооцінку, знизити рівень тривожності, зміцнити віру у власні сили, розвинути комунікативні здібності та інше.

Література:

1. Батищева Г. Музикотерапія, як метод психокорекції/ Г. Батищева// Психолог. – 2005. – №14. – С. 15-18.
2. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладах професійної освіти. З досвіду роботи практичного психолога Рожко Ганни Володимирівни / Укладач Рожко Г. В. – Миколаїв, 2011. – 72 с.
3. Седнева В. О. Основи корекційної роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку: методичні рекомендації/ В.О. Седнева. – Миколаїв: ОППО, 2011. – 36 с.

ЗМІСТ

<i>Максименко С.Д.</i> ПСИХОЛОГІЯ ТЕОРІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИЛИ (НУЖД) ОСОБИСТОСТІ	3
<i>Пануча М.В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КРИЗИ ОСОБИСТІСТЮ	11
<i>Александровская В.Н.</i> СУБЪЕКТ-ОБЪЕКТНАЯ СВЯЗЬ ИДЕАЛЬНЫХ ОБРАЗОВ ИКОГНИТИВНО-ПОВЕДЕНЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ ЛИЧНОСТИ	19
<i>Алмаши С. І.</i> ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	28
<i>Антропов А.П.</i> МОТИВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ МОРЯКА ЯК ОДНА З ДЕТЕРМІНАНТ ПЕРЕЖИВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ	37
<i>Аушева О. С.</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ	44
<i>Бабчук О. Г.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТОВАРИСЬКОСТІ У ОСІБ З РІЗНИМ ТИПОМ ТОЛЕРАНТНОСТІ	56
<i>Бацилсва О.В.</i> ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОК ПІЗЬНОГО РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ	63
<i>Белоножко А. В.</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ПСИХОСОЦИАЛЬНОГО СТРЕССА	71
<i>Білоус Р. М., Крупин Л.О.</i> ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	79
<i>Богучарова О. І.</i> СУБ'ЕКТИВНІ ТРУДНОЩІ МІЖОСОБИСТОГО ОЦІНЮВАННЯ КУРСАНТІВ МВС В УМОВАХ ГОСТРОЇ СОЦІАЛЬНОЇ КРИЗИ	84

Выводы. Исследование данной научной проблемы, глубокое изучение соответствующей научной литературы позволяют нам сделать ряд выводов. Во-первых, познание имеет характер диалектического процесса, а в основе диалектико-материалистической гносеологии лежат теория отражения. Во-вторых, метод познания субъект-объектных связей – это движение научных понятий, категорий, законов, детерминирующих диалектический процесс субъективного отражения объективного мира, диалектического процесса изменения и развития человека в нем. В-третьих, актуальность данной проблемы не вызывает сомнения и требует своего дальнейшего изучения и развития.

Литература

1. Завацька Н.Є., Глухова О.Г. Соціально – психологічне наслідування ідеальних образів у юнацькому віці. – Луганськ, 2014. – 185с.
2. Ильенков Э.В. Диалектика идеального// Ильенков Э.В. Философия и культура.-М.: Политиздат, 1991.-С.229-274.
3. Павлов Т. Ленинская теория отражения и современная наука. Отражение, познание, логика. – София: «Наука и искусство», 1973. – 526с.
4. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 1997. – 606с.
5. Юнг К. Архетип и символ [Электронный ресурс] // www.koob.ru

УДК 159.923

Алмаші Світлана Іванівна
Мукачівський державний університет, м.Мукачеве

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. Статтю присвячено проблемі розвитку професійної підготовки майбутніх педагогів; розкрито структуру професійно-ціннісних орієнтацій студентів; представлені результати емпіричного дослідження; проаналізовані особливості трансформації ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки; запропоновано тренінгові вправи які спрямовані на розвиток системи цінностей та сприяння у розумінні та осмисленні студентами необхідності побудови власної «правильної» ієрархії цінностей; проведено повторне емпіричне дослідження, з метою виявлення якісних змін психологічних особливостей студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, цінності, ціннісні орієнтації, структура професійно-ціннісних орієнтацій студентів, тренінгові вправи.

Анотація. Стаття присвячена проблемі розвитку професійної підготовки майбутніх педагогів; розкрито структуру професійно-ціннісних орієнтацій студентів; представлені результати емпіричного дослідження; проаналізовані особливості трансформації ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки; запропоновано тренінгові вправи які спрямовані на розвиток системи цінностей та сприяння у розумінні та осмисленні студентами необхідності побудови власної «правильної» ієрархії цінностей; проведено повторне емпіричне дослідження, з метою виявлення якісних змін психологічних особливостей студентів.

упражнения, направленные на развитие системы ценностей и содействия в понимании и осмыслении студентами необходимости построения собственной «правильной» иерархии ценностей; проведено повторное эмпирическое исследование, с целью выявления качественных изменений психологических особенностей студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, ценности, ценностные ориентации, структура профессионально-ценностных ориентаций, тренинговые упражнения.

Annotation. The article is devoted to the problem of the development of professional preparation of future pedagogues; the structure of the professionally-valued orientations of students is exposed; the results of empirical research is represented; the transformational peculiarities of the valued orientations of future pedagogues in the process of professional preparation are analyzed; training exercises which are directed on the development of valued system and assistance of understanding and comprehension the necessity to make own «correct» hierarchy of values by students are proposed; repeated empirical research, with the aim of identifying the qualitative changes of psychological characteristics of the students is conducted.

Key words: professional preparation, values, valued orientations, structure of the professionally-valued orientations of students, training exercises.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Особливості розвитку сучасної соціальної ситуації, економічна криза, яку переживає українська нація, характеризується загостренням багатьох соціальних проблем, які породжуються не тільки реформуванням економіки, а й падінням системи цінностей. Специфіка професійної педагогічної роботи, яка обумовлена повсякденною вірогідністю екстремальних ситуацій, потребує сформованості у спеціаліста соціальної роботи глибоких емоційно-особистісних регуляторів повсякденної діяльності, таких, як ціннісні орієнтації. Тому дана проблема викликає інтерес у соціологів, філософів, психологів та педагогів. Останнім часом активно досліджуються різноманітні аспекти професійної діяльності вчителів, однак систематичного вивчення ціннісних орієнтацій у складі професійної компетентності саме майбутніх учителів не проводилося. Отже, важливою умовою реалізації професійного становлення майбутнього вчителя є формування ціннісного ставлення до педагогічної діяльності.

Аналіз останніх наукових праць по темі дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять принцип єдності свідомості і діяльності (Ф.В. Басик, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, В.М. М'ясищев), методологічного підходу у психології (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубинштейн), загальнопсихологічні положення про сутність і розвиток особистості як суб'єкту власної життєдіяльності (К.О. Абуниханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, В.А. Семаченко, І.М. Титаренко, Н.В. Чепельєва), методологічні та теоретичні засади вивчення професійної діяльності (Л.Г. Дикая, О.М. Іванова, Є.О. Клі-

мова, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна). У соціально-філософській та психологічній літературі проблема ціннісних орієнтацій особистості розглядається в дослідженнях М.І. Алексеевої, Б.Г. Ананьєва, Б.С. Бакірова, Г.О. Балла, М.І. Бобневої, М.Й. Боришевського, Г.Я. Головних, О.Г. Здравомислова, Г.С. Костюка, О.М. Леонтєва, С.Д. Максименка, В.М. М'ясищева, С.Л. Рубінштейна, А.О. Ручки, В.В. Сусленко, А.О. Табунса, В.П. Тугаринова, В.О. Ядова, А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла та інших [5]. Багато дослідників (Б.Г. Ананьєв, М.Й. Боришевський, Н.І. Іванцев, Н.О. Коваль, С.Д. Максименко, Н.М. Мачурова, Л.В. Разживіна, В.І. Слободчиков та інші) підкреслюють важливість вузівського етапу становлення особистості, сензитивність цього періоду для духовного розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, настановлень тощо [8].

У дослідженнях встановлено, що ціннісні орієнтації, виражаючи характер ставлення людини до різних аспектів матеріального і духовного світу, посідають істотне місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, здійснюють регуляцію діяльності та поведінки. Разом з тим, у психологічній літературі недостатньо даних також про те, який вплив здійснює навчально-виховний процес вузу на формування ціннісних орієнтацій, особистісне зростання студентів, на формування професійно-значущої ієрархії ціннісних орієнтацій саме майбутніх вчителів. Отже, недостатнє теоретичне та емпіричне вивчення вказаної проблеми та її вагомості подальшому зумовили вибір теми дослідження.

Формулювання мети статті (постановка завдання). З огляду на актуальність і недостатню розробленість проблеми метою статті є: розробити та апробувати тренінгову програму розвитку професійної підготовки майбутніх педагогів. Згідно з метою були сформульовані наступні завдання дослідження: з'ясувати особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів; скласти тренінгову програму та провести емпіричне дослідження; здійснити обробку результатів проведеного дослідження із використанням методів математичної статистики та їх якісну інтерпретацію.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. В практичній роботі вчителя зустрічаються випадки порушення етичних норм поведінки, принципів взаємодії з учнями, відсутність усвідомленої гуманістично-орієнтованої мети професійної діяльності. У зв'язку з цим в освітній сфері виріс інтерес не тільки до проблем розвитку теорії й практики а й до особистості професіонала, до його особливостей і якісних характеристик. В даному контексті особливу актуальність набувають проблеми професійної підготовки майбутніх спеціалістів до педагогічної роботи та проблеми ціннісних орієнтацій.

У сучасній психолого-педагогічній літературі категорію цінностей розглядають по-різному. Цінностями визначають явища матеріального й духовного плану, що мають позитивну значущість, тобто здатні задовольняти певні потреби суспільства чи окремої людини. Також такими вважають предмети (предмети чи абстрактні ідеї) активної діяльності людини, спрямованої на трансформацію особистісних смислів орієнтацій.

На основі аналізу наукової літератури, найбільш адекватною підставою визначення сутності ціннісних орієнтацій ми вважаємо концепцію відносин, запропоновану В.Н. Мясищевим, яка дозволяє представити ціннісні орієнтації як виборчі відносини особистості до різних сторін і явищ дійсності, що становлять для неї певну цінність. Одні з провідних місць в системі ціннісних орієнтацій особистості займають орієнтації на професійні цінності, формування яких дослідники вважають найважливішою умовою не тільки професійного самовизначення, але і становлення особистості молодої людини в цілому [5]. Професійні ціннісні орієнтації мають вирішальний вплив як на професійне, так і на особистісне самовизначення вчителя, ними опосередковується вся педагогічна діяльність. Необхідно звернути увагу на той факт, що процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів реалізується більшою мірою в системі вищої освіти. Саме педагоги, передаючи студентам усі необхідні знання, вміння та навички, прищеплюють та формують ціннісні орієнтації, необхідні для повноцінного професійного зростання. Саме вищим навчальним закладам належить роль провідних соціальних інституцій, які зобов'язані сприяти формуванню гуманістичного світогляду, ціннісного ставлення до кожної особистості.

Для дослідження ціннісних орієнтацій студентів, нами була проведена методика М. Рокіча, яка базувалася на процедурі прямого ранжування списку цінностей. Досліджувалися студенти перших, третіх та п'ятих курсів педагогічного факультету в складі 85 осіб. У даному дослідженні нас особливо цікавлять ставлення студентів до інших людей і дітей. Для успішної самореалізації людини, як вчителя, необхідно в першу чергу любити своїх учнів і свою роботу, бути високо духовною особистістю [4]. Це вимагає наявності певної специфічної ієрархії цінностей. Як видно з таблиці (див. табл.1), перші місця займають такі цінності як: здоров'я, любов, щастя сімейного життя, і взагалі то це зрозуміло.

Таблиця 1

Результати досліджень ціннісних орієнтацій студентів

Шкали	Середні значення та стандартне відхилення					
	курс 1		курс 3		курс 5	
	Хсер.	б	Хсер.	б	Хсер.	б
активне діяльне життя	7,400	3,265	7,37	4,351	9,50	4,812
доброта	9,333	4,708	8,43	3,559	10,23	3,730
здоров'я	2,067	2,463	2,13	2,403	2,17	1,821
цікава робота	8,033	3,079	6,90	3,177	7,70	2,902
краса природи, мистецтво	12,300	4,145	13,53	4,501	15,47	3,381
любов	4,667	2,987	7,00	5,583	4,27	2,982

Продовження Табл. 1

Термінальні цінності	матеріальне забезпеч	8,833	4,564	7,50	5,029	10,47	5,158
	наявність друзів	6,500	3,911	9,07	3,921	7,97	4,398
	суспільне визнання	11,633	4,367	10,87	4,392	10,80	4,238
	пізнання	12,667	3,556	11,00	3,991	10,77	4,345
	продуктивне життя	13,367	4,263	10,80	3,537	11,37	3,358
	розвиток	8,633	4,004	10,83	4,426	10,07	4,386
	розваги	12,900	3,507	13,70	3,852	14,80	3,782
	воля	10,500	4,158	15,27	18,745	10,50	4,265
	щастя сімейного життя	9,467	5,606	3,60	3,390	3,50	3,501
	щастя інших	13,400	4,492	15,53	2,980	12,07	4,242
	творчість	13,067	3,443	12,03	3,746	12,30	3,734
	впевненість у собі	7,100	4,003	8,77	4,216	7,07	4,274
	Інструментальні цінності	акуратність	9,333	5,634	8,63	4,567	6,57
вихованість		3,633	2,526	6,63	5,487	4,93	4,394
вис.запит		12,267	4,291	12,60	4,583	12,77	3,954
житерадісн		5,733	3,850	6,40	5,197	8,27	5,388
ретел		11,333	3,623	12,00	4,962	11,03	4,460
незалежн		6,600	3,784	5,93	4,842	7,83	5,510
неприкладн		13,567	4,216	15,07	3,140	15,00	3,806
освіт		8,000	5,337	7,30	5,080	5,63	4,677
відповідає		10,300	4,411	9,47	4,981	6,47	4,876
раціонал		14,233	3,440	9,40	4,328	10,33	4,777
самоконтроль		8,900	3,585	10,23	4,776	9,93	4,666
смівливість		6,833	3,485	9,70	4,300	9,47	4,711
тверда воля		9,400	5,035	11,63	19,459	10,00	4,611
терпимість		9,667	3,994	9,23	5,224	11,73	4,099
широт погляд		11,100	3,556	14,27	19,414	12,77	3,900
чесність		7,067	5,172	6,77	4,006	7,03	4,300
ефективн у співпрац		12,300	3,798	11,00	4,646	10,73	4,377
чуйність	8,200	4,958	11,40	3,962	10,50	4,000	

Ми не будемо описувати всі цінності відмітимо лише, що певне покоління викликає те, що такі цінності як: щастя інших (добробут, розвиток)

вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому), творчість займають майже останні місця. Не високу оцінку отримали також терпимість до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани), широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички), що може свідчити про недостатню толерантність, та прийняття інших. Окремо можна відмітити те, що суспільне визнання для студентів випускників має більше значення (отримало вищу оцінку) ніж продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей). Все це говорить про недостатньо сформовану особистість у плані духовності та моральної культури.

Все сказане вище стосується випускних курсів, на які ми звертаємо найбільшу увагу, але якщо прослідити динаміку системи цінностей з першого по п'ятий курс можна спостерігати певні зміни, але не можна сказати, що особистісне становлення спрямоване до необхідних професійно виправданых та корисних зрушень. Так в першу чергу звертає на себе увагу зниження цінності освіти (широти знань, високої загальної культури), відповідальності, продуктивного життя, натомість підвищується цінність незалежності, а також відкритості у відстоюванні своїх поглядів (що може говорити про внутрішню невпевненість).

Результати дослідження свідчать про наявність незрілості життєвих орієнтацій студентів, саме як майбутніх вчителів, це може свідчити про недостатньо сформовану професійну ідентичність. Педагогічна спрямованість та вміння працювати з дітьми має відобразитися в певній специфічній ієрархії цінностей, у нашій роботі вона була досліджена за допомогою методики М. Роттера. На нашу думку отримана розстановка цінностей не зовсім відповідає необхідному рівню ціннісного розвитку.

В ході дослідження нами був проведений також тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО). Вибірку, як і в попередньому випадку склали студенти педагогічного факультету в складі 85 осіб.

Также проаналізувавши динаміку розвитку смислових життєвих орієнтацій за роки навчання, можна побачити наступні тенденції (див. табл.2):

Таблиця 2

Значення та стандартні відхилення субшкал тесту СЖО студентів перших, третіх та п'ятих курсів

Субшкали	1 курс	3 курс		5 курс		
		Середні значення	Стандартні відхилення	Середні значення	Стандартні відхилення	
СЖО	30,67	7,46	31,83	4,89	26,08	7,16
СЖО	30,74	6,02	31,77	5,76	29,4	6
СЖО	34,33	6,45	26,57	5,24	23,48	5,20

Продовження Табл. 2

IV. Локус контролю-Я	21,87	4,38	21,83	4,49	19,04	4,57
V. Локус контролю - життя	31,4	6,89	31,23	6,95	29,32	5,96
Загальний показник	103,6	17,8	104,63	15,05	93,36	17,09

1. Зниження показників субшкал результату та локус контролю-Я у ієрархичній структурі ціннісних орієнтацій за роки навчання, що характеризується негативною тенденцією і вказує на рівень незадоволеності прожитої частини життя та прояв зневіри у власні сили.

2. Досить перемінні показники субшкали цілі, покращення спостерігається на третьому курсі ($X_{сер}=31,83$ ($\sigma=4,89$), де дана життєва орієнтація займає найвище місце у структурі показників і різкий спад на п'ятому курсі ($X_{сер}=26,08$ ($\sigma=7,16$). Це може бути пов'язане з усвідомленістю відповідальності за реалізованість запланованих планів у студентів-випускників.

3. Аналізуючи показники субшкал студентів-випускників, бачимо досить високі бали за шкалою процесу ($X_{сер}=29,4$ ($\sigma=6$) та локусу контролю-життя ($X_{сер}=29,32$ ($\sigma=5,96$) і порівняно низькі результати за іншими шкалами. Це свідчить про те, що студенти п'ятого курсу живуть сьогоднішнім днем і повні віри в можливість контролю власного життя. Така позиція може негативно позначитися на майбутній професійній діяльності студентів.

Узагальнюючи представленні результати, підкреслимо необхідність проведення роботи щодо розвитку професійної підготовки майбутніх педагогів. Найбільш вдалим, на нашу думку, може бути професійно-орієнтований тренінг. Розглядаючи тренінг у рамках діяльності з розвитку особистості, ми уявляємо його, як різноманітні форми групової психологічної роботи, які межують з навчанням, терапією і корекцією. Перш за все, це маємо на увазі використання активних групових методів практичної психології для роботи зі здоровими людьми з метою вирішення завдань щодо розвитку і вдосконалення якостей необхідних для поліпшення їх соціального буття та професійної діяльності.

Тренінг забезпечує набуття фахівцем професійно важливих якостей, умінь і їх переклад на рівень навичок, створює умови для вирішення особистих проблем і розвитку здібностей особистості. Області застосування тренінгу у професійній діяльності поєднуються з положеннями концепції її психологічного забезпечення та пов'язані з: вирішенням прикладних проблем оптимізації професійної орієнтації, адаптацією до вимог професії й організації, освоєння професійних та організаційних цінностей, оволодінням професією, досягнення професійної майстерності, освоєнням нової діяльності, перепідготовкою, вирішенням завдань кадрового моніторингу, збереженням і відновленням працездатності [6].

З урахуванням на вище приведених пунктів, нами був розроблений тренінг для розвитку особистісних рис, які відіграють важливу роль у про...

професійного становлення педагога. Тож розробка тренінгу стала важливою частиною даної науково – дослідної роботи, відмітимо, що в літературі зустрічаються тренінги схожої тематики, але даний тренінг був розроблений з урахуванням особливостей педагогічної діяльності і специфічних особистісних характеристик особистості вчителя саме в цьому виявляється його цінність.

Мета тренінгової програми: розвиток професійної підготовки майбутніх педагогів; сприяння у розумінні та осмисленні студентами необхідності побудови власної «правильної» ієрархії цінностей; поглиблення самоусвідомлення, активізація процесів самоаналізу. Спираючись на теоретичні положення про структурні характеристики соціально-психологічного тренінгу, відповідно до мети та завдань тренінгу ми виділяємо у нашому циклі тренінгових занять наступні завдання: розвиток здатності до самоаналізу і розуміння інших; поділ компонентів, що спостерігаються і переживаються у сприйманні іншої людини; розвиток здатності до розуміння і прогнозування відношення, почуттів і станів людини у певних ситуаціях; поглиблення усвідомлення та аналіз мотивації власних вчинків, поведінки в цілому; розвиток чутливості учасників до групового процесу, пов'язаний зі сприйняттям більш повного ряду комунікативних стимулів, що отримуються від інших; корекція і розвиток само сприйняття.

Тренінгові заняття мали регулярну форму, що дозволило систематично і повільно сприяти внутрішнім змінам учасників. При цьому було враховано та важкі принципи послідовності та поетапності розвитку групи. Описові характеристики групи: група складалася з 15 учасників, що згідно К.Рудестаму є оптимальною кількістю для продуктивної роботи групи. Учасниками групи були досліджувані, що мали відносно низький рівень за показниками методики СЖО та невідповідну систему цінностей. До складу учасників увійшли студенти 5-го курсу Мукачівського державного університету, педагогічного факультету, віком від 20 до 24 років. Цикл тренінгових занять проходив 2 рази на тиждень, продовж 4 тижнів тривалістю 3 години кожне заняття.

Після проведення комплексу тренінгових занять (загальною кількістю занять) було здійснене повторне емпіричне дослідження, мета якого полягала у виявленні якісних змін психологічних особливостей студентів. Так, як основним завданням тренінгу було підвищення професійної рефлексії та розвитку ціннісної сфери, для діагностики даних якостей ми використали такі методики як: методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокіча та тест ціннісних орієнтацій (СЖО).

Результати повторно проведеної методики ціннісних орієнтацій Рокіча виявили зміни, детальна їх інтерпретація була б складною і недоречною, через великий обсяг інформації. Відмітимо що з 36-ти шкал на статистично значущому рівні зміни простежуються лише у двох і представляються дещо незвичайними: з одного боку у студентів зростає цінність «широти погляду» - цінність проумити чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички. Це є позитивним зрушенням, яке опосередковано говорить про підвищення толерантності, внутрішньої рівноваженості. З іншого боку спостерігається зменшення цінності суспільного визнання, це може свідчити про пра...

гнення до активної професійної діяльності та реалізації у роботі власних вмінь, знань та навичок.

Повторне проведення методики СЖО на випускниках після проведення тренінгової програми показали наступні зміни: зросли показники шкал «Цілі життя», де $X_{\text{сер}}=27,09$ ($\sigma=4,24$), «Результативність життя», де $X_{\text{сер}}=25,3$ ($\sigma=4,24$), та «Локус контролю – Я (Я – господар життя)», де $X_{\text{сер}}=21,03$ ($\sigma=3,25$). Отримані результати характеризують цілеспрямованих людей, які проживають своє життя, у яких все в минулому, але минуле здатне надати сенс і значення життю. Це сильні особистості, що здатні побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його сенс з достатньою свободою вибору.

Із особистих відгуків та самозвітів студентів можна зробити висновок, що даний тренінг був для них корисним, цікавим та плідним. Учасники тренінгу відмічають зміни у власній структурі особистості, це стосується і переконань, настанов, стереотипів і т.д. Багато студентів відмітили впорядкування і гармонізацію до того суперечливих думок та поглядів у власній картині світу. Молоді спеціалісти розповіли про те, що під час тренінгу і після нього вони відчували потребу у перебудові власної ієрархії цінностей, а також під новим кутом зору побачили деякі проблемні моменти власного життя, які тепер знайшли низку рішень, або просто нівелюються. За суб'єктивними оцінками, вирішення проблемних ситуацій у тренінгу в деякій мірі сприяли підвищенню гнучкості мислення і призвели до певних зрушень у почуттєвій сфері. Із самозвітів студентів стає зрозумілим, що для них більшого значення набули такі особистісні якості як: толерантність, гуманність, відкритість новому, гнучкість мислення.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку Отже, підсумовуючи все сказане вважаємо доцільним проведення комплексних тренінгових занять зі студентами – майбутніми вчителями початкової школи. Розроблений нами тренінг може бути використаний поруч з іншими навчально-виховними заходами у вищому навчальному закладі. Також вважаємо доречним проведення даного тренінгу зі студентами інших спеціальностей орієнтованих на систему людина – людина (психологи, соц. працівники та ін.).

Література

1. Ахіяров К.Ш. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів / К.Ш. Ахіяров, А.Ф. Аміров // Педагогіка. - 2002. - № 3. - С.50-54.
2. Балик Н. Яким має бути інноваційне навчання у педагогічній школі / Н. Балик // Практична психологія та соціальна робота. - 2009. - №2. - с.12-16.
3. Будінайте Г.Л. Особистісні цінності та особистісні передумови успішності суб'єкта / Г.Л. Будінайте, Т.В. Корнілова // Питання психології. - 1993. - № 3. - С.99-105.
4. Велюжаніна Т.А. Динаміка ціннісно-смыслової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.07 / Т.А. Велюжаніна. - М.: 2006. - 22с.

5. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / Дурай-Новакова К.М. - М.: Просвещение, 1983. - 356 с.

6. Коберник Л.О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Л.О.Коберник // Науковий вісник НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наук. праць. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. - №23. - С. 235 - 241.

7. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / О.Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - 2010. - №2. - С. 9-13.

8. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента // М. А. Скок // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. - Чернігів, 2002. - Вип. 11: Серія: Психологічні науки. - С. 128-132.

9. Трухан О. Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків / О.Трухан // Практична психологія та соціальна робота. - 2009. - № 12. - С.52-56.

10. Федоренко М. В. Щодо проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів початкової школи / М. В. Федоренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - 2011. - №3. - С. 8-12.

ISSN 1309-4175 (print)
ISSN 1309-4183 (online)

Антропов Анатолий Петрович
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського, м.Одеса

МОТИВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ МОРЯКА В ЧАСІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

Анотація

У статті викладені результати теоретико-емпіричного дослідження мотиваційної спрямованості та психічних станів моряків у часі діяльності на борту морського транспортного судна під час довготривалого рейсу.

Ключові слова: мотивація, спрямованість, моряки, детермінанта, психічні стани, функціональні стани, емоційні стани.

В статье представлены результаты теоретико-эмпирического исследования мотивационной направленности и психических состояний моряков в период деятельности на борту морского транспортного судна во время длительного рейса.

Ключевые слова: мотивация, направленность, моряки, детерминанта, психические состояния, функциональные состояния, эмоциональные состояния.